

ביבליוגרפיה

מנדל פייקאז' (1922–2011)

הוכנה ונערכה בידי דוד אסף

תשי"ח — 1957/1958

1. "לוח-האישים", בתוך שמואל ניגר, הביקורת ובעיותיה, ירושלים: מוסד ביאליק, תשי"ח (1957), עמ' 341–358.

2. ישראל צינברג, תולדות ספרות ישראל, ד: ספרות אידיש (מראשיתה ועד לתקופת ההשכלה), תל-אביב: ספרית פועלים והוצאת יוסף שרברק, 1958, השלמות: מנדל פיקאז', עמ' 239–274.

תש"ך — 1959/1960

3. ישראל צינברג, תולדות ספרות ישראל, ו: חכמת ישראל, ההשכלה בגאליציה, ההשכלה ברוסיה, תל-אביב: ספרית פועלים והוצאת יוסף שרברק, 1960, השלמות: מנדל פיקאז', עמ' 339–367.

תשכ"א — 1960/1961

4. פרסומים יהודיים בברית-המועצות, 1917–1960: רשימות ביבליוגרפיות, לוקטו וסודרו בידי י"י כהן, בעזרת מנדל פייקאז', בצירוף מבואות מאת יהודה סלוצקי וחנא שמרוק, ערך חנא שמרוק, ירושלים: החברה ההיסטורית הישראלית, תשכ"א, קמג + 502 עמודים.

תשכ"ד — 1963/1964

5. "וועגן 'יידישיזם' אין סוף פֿון 17טן יאָרהונדערט און דער ערשטער העלפֿט פֿון 18טן יאָרהונדערט", די גאָלדענע קייט 49 (1964), עמ' 168–180.
תקציר עברי: מס' 8.

6. "יידישיזם", אנציקלופדיה למדעי החברה, ב, מרחביה: ספרית פועלים, הוצאת הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, 1964, עמ' 736–739.

תשכ"ה — 1964/1965

7. אַ שפּיגל אויף אַ שטיין: אַנטאָלאָגיע — פּאַעזיע און פּראָזע פֿון צוועלף פֿאַרשניטענע ייִדישע שרייבערס אין ראַטן-פֿאַרבאַנד, ... ביאָגראַפֿיעס און ביבליאָגראַפֿישע מיטאַרבעט: מענדל פּיעקאַזש, תּל-אַביב: פֿאַרלאַג די גאָלדענע קייט — פֿאַרלאַג י"ל פּרץ, תּשכ"ה (1964), עמ' 733–770.
מהדורה שנייה מתוקנת — ירושלים: מאגנס, תשמ"ח.

8. "לעניין ה'יידישיזם' בשלהי המאה הי"ז ובמחצית הראשונה של המאה הי"ח", הקונגרס העולמי השלישי למדעי היהדות: דין וחשבון, ירושלים תשכ"ה, עמ' 201.
תקציר של מס' 5.

9. "עיונים בבעיות טכסטואליות בסיפורי ר' נחמן מברסלב", הקונגרס העולמי הרביעי למדעי היהדות — תקצירי ההרצאות: לשון יידיש וספרותה, ירושלים תשכ"ה, עמ' 4–5 (עברית), 18–20 (יידיש).
ראו מס' 18, עמ' 151–189.

תשכ"ז — 1966/1967

10. השואה והגבורה באספקלריה של העיתונות העברית: ביבליוגרפיה, בעריכת מנדל פייקאז', בהשתתפות ב"צ אופיר ו'ו' ארד, ירושלים: יד ושם, תשכ"ז, א-ג, 1345 עמודים; ד (מפתחות), 244 עמודים.
11. "פליט מלחמה מספר... (מתוך עדות שהוקלטה)", בתוך יהודה סלוצקי (עורך), באברויסק: ספר-זכרון לקהילת בוברויסק ובנותיה, ב, תל אביב: תרבות וחינוך, תשכ"ז, עמ' 727–729.
חתום בראשי תיבות: מ"פ.

תשכ"ח — 1967/1968

12. "מחקרים בספרותם של חסידי ברסלב: סיפורי המעשיות לר' נחמן ופרשיות מתולדות חייו", עבודת סיום לתואר מ"א, האוניברסיטה העברית בירושלים, חש"ד [תשכ"ח], 243 עמודים.

בהדרכת פרופסור ישעיה תשבי. נדפס שוב בעריכה מחודשת: מס' 18.

תשל"ל — 1969/1970

13. "מספרותם של חסידי ברסלב", קרית ספר מה (תשל"ל), עמ' 615–621.

נדפס שוב: מס' 18, עמ' 193–202.

תשל"א — 1970/1971

14. "תפיסת הסיפור החסידי: רעיונותיו של רבי נחמן מברסלב", מולד כרך ג [כו], חוברת 18 [228] (תשל"א), עמ' 670–676.

נדפס שוב בעריכה מחודשת: מס' 18.

15. "אבות החסידות בחיבור של דרשן ליטאי, תקמ"א", מולד, כרך ד [כז], חוברת 21 [231] (תשל"א), עמ' 298–303.

נדפס שוב בעריכה מחודשת: מס' 25, עמ' 265–372.

16. "פרשת אומאן בחיי ר' נחמן מברסלב ומשמעותה בתולדותיה ובמסכת רעיונותיה של חסידות ברסלב", ציון לו (תשל"א), עמ' 61–87.

נדפס שוב: מס' 18, עמ' 21–55.

17. "המפנה בדרך הבעתו של ר' נחמן מברסלב בשנת תקס"ו", תרכיץ מ (תשל"א), עמ' 226–254.

נדפס שוב: מס' 18, עמ' 56–82, 203–208.

תשל"ב — 1971/1972

18. חסידות ברסלב: פרקים בחיי מחוללה ובכתביה, ירושלים: מוסד ביאליק, תשל"ב, 224 עמודים.

מהדורה שנייה מורחבת: מס' 52.

19. "תפיסת הסיפור בחסידות, ביחוד במסכת רעיונותיו של ר' נחמן מברסלב", דברי הקונגרס העולמי החמישי למדעי היהדות, ג, ירושלים: האיגוד העולמי למדעי היהדות, 1972, עמ' 283–290.

תשל"ד — 1973/1974

20. השואה וספיחיה בספרים העבריים שיצאו לאור בשנים 1933–1972: ביבליוגראפיה, ירושלים: יד ושם, תשל"ד, א–ב, 920 עמודים.

תשל"ה — 1974/1975

21. יוסף וייס, מחקרים בחסידות ברסלב, ערך וההדיר מ' פייקאז', ירושלים: מוסד ביאליק, תשל"ה (1974), 282 עמודים.

הרפסה שנייה: ירושלים תשנ"ה.

22. "ראדיקאליזם דתי בימי התפשטות החסידות: תורת 'כף רמיה' בכתבי אליעזר ליפמן מברודי", מולד, כרך ו [ל], חוברת 33–34 [243–244] (תשל"ה), עמ' 436–412.

23. "התעודה הראשונה בדפוס לתורת החסידות: שני מאמרים מאת המגיד ממזריץ' בשנת תקל"ח", מולד, כרך ז [ל], חוברת 35–36 [245–246] (תשל"ה), עמ' 186–183. נדפס שוב בעריכה מחודשת: מס' 25, עמ' 361–365.

תשל"ז — 1976/1977

24. מגמות רעיוניות בספרי דרוש ומוסר במזרח-אירופה בימי צמיחת החסידות וראשית התפשטותה (ת"ק–תקמ"א), עבודת דוקטור, האוניברסיטה העברית בירושלים, תשל"ז, 358 + 18 עמודי תקציר באנגלית.

בהדרכת פרופסור ישעיה תשבי. ראו מס' 25.

תשל"ח — 1977/1978

25. בימי צמיחת החסידות: מגמות רעיוניות בספרי דרוש ומוסר, ירושלים: מוסד ביאליק, תשל"ח, 416 עמודים.

מהדורה שנייה מורחבת: מס' 54.

תשל"ט — 1978/1979

26. השואה וספיחיה באספקלריית כתבי-עת עבריים: ביבליוגראפיה, ירושלים: יד ושם, תשל"ט, 493 עמודים.

27. התעודה החסידית הספרותית האחרונה על אדמת פולין: דברי הרבי מפיאסצ'נה בגיטו וארשא, ירושלים: יד ושם, תשל"ט, 61 עמודים.

נדפס שוב בעריכה מחודשת: מס' 42, עמ' 373–411; מס' 63, עמ' 89–140.

תשמ"א — 1980/1981

28. "גזירות פולין ומנוחה ושלווה ליהודי הונגריה בדרשה חסידיית בלזאית בינואר 1944 בבודאפשט", כיוונים 11 (תשמ"א), עמ' 115–119.

תגובת הרב נתן אורטנר: שם 14 (תשמ"ב), עמ' 149–145.
נדפס שוב בעריכה מחודשת: מס' 42, עמ' 412–434; מס' 63, עמ' 145–181.

תשמ"ב — 1981/1982

29. "הרעיון המשיחי בימי צמיחת החסידות באספקלריית ספרי דרוש ומוסר", הרעיון המשיחי בישראל: יום עיון לרגל מלאת שמונים שנה לגרשם שלום, כ"ד–כ"ה בכסלו תשל"ח, ירושלים: האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, תשמ"ב, עמ' 237–253.

תגובת גרשם שלום: שם, עמ' 261.

30. "מספיחי חסידות ברסלב", דעת 8 (תשמ"ב), עמ' 95–108.

נדפס שוב בעריכה מחודשת: מס' 35.

31. "יודנראט: מחקר מוזר", מולד, כרך ט [לב], חוברת 41 [251] (תשמ"ב), עמ' 249–265.

ביקורת על ספרו של ישעיה טרונק, יודנראט: המועצות היהודיות במזרח-אירופה בתקופת הכיבוש הנאצי.

נדפס שוב בעריכה מחודשת: מס' 63, עמ' 182–204.

32. "צדיק לבני העולם החדש"?!, תרביץ נא (תשמ"ב), עמ' 149–165.

ביקורת על ספרו של אברהם יצחק גרין, בעל היסורים. תשובת גרין: שם, עמ' 508–509. נדפס שוב: מס' 52.

תשמ"ג — 1982/1983

33. "על ספרות העדות כמקור היסטורי לגזירות 'הפתרון הסופי'", כיוונים 20 (תשמ"ג), עמ' 129–157.

נדפס שוב בעריכה מחודשת: מס' 63, עמ' 14–88.

34. "הנחמנידע ו'תיקון הלב': פנחס שדה וההתעניינות הסלפנית בר' נחמן מברסלב", סימן קריאה 16–17 (1983), עמ' 335–343.

ביקורת על ספרו של פנחס שדה, תיקון הלב.

תשמ"ד — 1983/1984

35. "המיפנה בתולדותיה של המשיחיות החסידיית הברסלבית", בתוך צבי ברס

(עורך), משיחיות ואסכטולוגיה: קובץ מאמרים, ירושלים: מרכז זלמן שזר, תשמ"ד, עמ' 325–342.

ראו מס' 30. נדפס שוב: מס' 52.

36. "הרבנית מסטרופקוב על הבטחת הרבי מבלז ושתי השקפות סותרות על לקח הגזירות", כיוונים 24 (תשמ"ד), עמ' 59–73.

ראו מס' 39. נדפס שוב בעריכה מחודשת: מס' 42, עמ' 412–434; מס' 63, עמ' 145–181.

תשמ"ה — 1984/1985

37. "ראדיקאליזם דתי בימי ראשית התפשטותה של החסידות באספקלריית כתבי ר' צבי הירש מגלינא", תרביץ נד (תשמ"ה), עמ' 263–288.

נדפס שוב: מס' 46, עמ' 231–264.

38. "לקחיו הרעיוניים-ההיסטוריים של ספר סוד ברית יצחק", דעת 14 (תשמ"ה), עמ' 83–98.

נדפס שוב: מס' 46, עמ' 265–282.

39. [תגובה], כיוונים 25 (תשמ"ה), עמ' 127.

תיקון למאמר מס' 36.

תשמ"ו — 1985/1986

40. "הנקודה הפנימית" אצל אדמו"רי גור ואלכסנדר כבבואה לכושר הסתגלותם לתמורות העתים", בתוך יוסף דן ויוסף הקר (עורכים), מחקרים בקבלה, בפילוסופיה יהודית ובספרות המוסר וההגות מוגשים לישעיה תשבי במלאת לו שבעים וחמש שנים, ירושלים: מאגנס, תשמ"ו, עמ' 617–660.

נדפס שוב בעריכה מחודשת: מס' 42, עמ' 122–153.

41. "הערה", דעת 16 (תשמ"ו), עמ' 178.

תיקון למס' 38.

תש"ן — 1989/1990

42. חסידות פולין: מגמות רעיוניות בין שתי המלחמות ובגזרות ת"ש–תש"ה ("השוואה"), ירושלים: מוסד ביאליק, תש"ן, 474 עמודים.

ראו גם מנדל פייקאז, "סתם יהודי", מעריב, 25 במאי 1990; מכתב למערכת בתגובה על שיבוש שנפל בסקירת הספר ובעטיו פורסמה תגובה חרדית נועמת.

הרפסה שנייה: ירושלים: מוסד ביאליק, תשנ"ז. פרקים מהספר נדפסו בעריכה מחודשת גם במס' 63.

43. "החסידות: תנועה חברתית-דתית בראי 'הדביקות'", דעת 25 (תש"ן), עמ' 144–127.

נדפס שוב בתוך דוד אסף (עורך), צדיק ועדה: היבטים היסטוריים וחברתיים בחקר החסידות, ירושלים: מרכז זלמן שזר, תשס"א, עמ' 445–462; נדפס שוב בעריכה מחודשת: מס' 46, עמ' 178–150. גרסה אנגלית: מס' 53.

תשנ"א — 1990/1991

44. "האנציקלופדיה של השואה!?! (א) השואה באלף ערכים", הארץ, 21 בדצמבר 1990; (ב) עיין ערך: משתפי פעולה", שם, 28 בדצמבר 1990.

ביקורת על האנציקלופדיה של השואה בעריכתו של ישראל גוטמן. תגובת גוטמן: שם, 15 בפברואר 1991. נדפס שוב בעריכה מחודשת: מס' 50; מס' 63, עמ' 229–205.

תשנ"ב — 1991/1992

45. "על מה אבדה גלות ספרד" — כלקח כלפי ההשכלה במזרח-אירופה: החסידות בעיני ר' צבי אלימלך שפירא מדינוב", דעת 28 (תשנ"ב), עמ' 115–87. נדפס שוב: מס' 57, עמ' 362–336.

תשנ"ד — 1993/1994

46. בין אידיאולוגיה למציאות: ענווה, אֵין, ביטול ממצואות ודביקות במחשבתם של ראשי החסידות, ירושלים: מוסד ביאליק, תשנ"ד, 316 עמודים.

ראו גם מ' פייקאז, "לא שדה-הפקר", הארץ, ספרים, 7 ביוני 1995, עמ' 19; מכתב למערכת בתגובה על ביקורת הספר.

47. "ספיריטואליזם דתי נגד הציונות ואלטיזם דטרמיניסטי: לקחי דרשותיו של האדמו"ר מפרצבה (1866–1930)", בתוך רחל אליאור, ישראל ברטל וחנא שמרוק (עורכים), צדיקים ואנשי מעשה: מחקרים בחסידות פולין, ירושלים: מוסד ביאליק, תשנ"ד, עמ' 292–279.

נדפס שוב: מס' 57, עמ' 332–323.

48. "החסידות כבשורה לאנושות?", מדעי היהדות 34 (תשנ"ד), עמ' 124–115.

ביקורת על ספרו של מרדכי רוטנברג, קיום בסוד הצמצום: מודל התנהגותי לפי החסידות הקבלית.

תשנ"ה — 1994/1995

49. "החסידות באספקלריית 'תפארת שלמה' לר' שלמה מרדומסק", גלעד: מאסף לתולדות יהדות פולין, יד (תשנ"ה), עמ' לז-נח.

נדפס שוב בעריכה מחודשת: מס' 57, עמ' 264-280.

50. "האנציקלופדיה של השואה", מחניים: רבעון למחקר, להגות ולתרבות יהודית, 9/ב (כסלו תשנ"ה), עמ' 248-265.

ראו מס' 44, 63.

51. "בין האמת במערומיה לבין 'האמת המנחמת'", מדעי היהדות 35 (תשנ"ה), עמ' 155-168.

ביקורת על ספרו של אליעזר שביד, בין חורבן לישועה: תגובות של הגות חרדית לשואה בזמנה.

תשנ"ו — 1995/1996

52. חסידות ברסלב: פרקים בחיי מחוללה ובכתביה, מהדורה שנייה מורחבת, ירושלים: מוסד ביאליק, תשנ"ו (1995), 286 עמודים.

ראו מס' 18. במהדורה זו נוספו שלושה פרקים: "אמונת חכמים-צדיקים בכתבי ר' נחמן ור' נתן"; וכן שני מאמרים שפורסמו בנפרד (מס' 32, 35).

53. "Hasidism as a Socio-Religious Movement on the Evidence of *Devekut*", in Ada Rapoport-Albert (ed.), *Hasidism Reappraised*, London: The Littman Library of Jewish Civilization, 1996, pp. 225-248

גרסה אנגלית של מס' 43.

תשנ"ח — 1997/1998

54. בימי צמיחת החסידות: מגמות רעיוניות בספרי דרוש ומוסר, מהדורה שנייה מורחבת, ירושלים: מוסד ביאליק, תשנ"ח, 465 עמודים.

ראו מס' 25. במהדורה זו נוספו שלושה נספחים: "רדיקליזם דתי בימי התפשטות החסידות" (מס' 22); "כלום ספר 'נוד הדמע' לר' ישראל מזאמושץ' הוא כתב פולמוס נגד החסידות?" (עמ' 427-434); "הצדיק ושאלת דחיקת הקץ אצל ר' יעקב יוסף מפולנאה" (קטע מתוך מס' 29). תוקנו מחדש גם עמודי הסיום (391-396) הדנים במחלוקת על ר' יעקב יוסף בשארוגרוד.

55. "המהלך החדש במגמותיה הרעיוניות-החברתיות של החסידות בפולין ומחוצה לה: ר' אלימלך מליז'נסק וממשיכי דרכו", גלעד: מאסף לתולדות יהדות פולין, טו-טז (תשנ"ח), עמ' מג-פ.

נדפס שוב בעריכה מחודשת: מס' 57, עמ' 136-190.

56. "לו רצייתי יכולתי לצוות לעץ לעבור ממקומו השתול למקום אחר", הארץ, 16 בינואר 1998.
ביקורת על ספרו של דוד אסף, דרך המלכות: ר' ישראל מרוז'ין ומקומו בתולדות החסידות. תגובת אסף: שם, 23 בינואר 1998; תגובת פייקאז': שם, 20 בפברואר 1998.

תשנ"ט — 1998/1999

57. ההנהגה החסידית: סמכות ואמונת צדיקים באספקלריית ספרותה של החסידות, ירושלים: מוסד ביאליק, תשנ"ט, 383 עמודים.

תש"ס — 1999/2000

58. "מניעי המחלוקת הראשונות על החסידות", בתוך עמנואל אטקס ואחרים (עורכים), במעגלי חסידים: קובץ לזכרו של פרופסור מרדכי וילנסקי, ירושלים: מוסד ביאליק, תש"ס (1999), עמ' 3–20.

59. "כח ההסתגלות של החסידות", הארץ, 31 בדצמבר 1999, ב, עמ' 14.
תשובה למשאל על החיבור היהודי החשוב כאלף האחרון.

60. "חלל הגיטו מלא בכיות ויללות, שאם לא מצאו נתיב לאלוהי ישראל סימן הוא שאיננו": הערות לשאלת מעמדה של האמונה באלוהים בימי השואה", הארץ, 25 באפריל 2000, ה, עמ' 5.

תשס"א — 2000/2001

61. "האם החסידות היא אכן תנועה מיסטית? (א) קריאה שטחית, הכללות גורפות", הארץ, 16 במרס 2001, ב, עמ' 14; "ב) אילו היה משה אידל יורד מהכלונסאות הגבוהים אל הריאליה החסידית", שם, 23 במרס 2001.
ביקורת על ספרו של משה אידל, החסידות בין אקסטזה למאגיה.

תשס"ב — 2001/2002

62. "המאבק על מגמת פניה של החסידות במחצית השנייה של המאה הי"ח: לקחים רעיוניים-היסטוריים מכתבי ר' חיים חייקא מאמדור", גלעד: מאסף לתולדות יהדות פולין, יח (תשס"ב), עמ' פג–קכג.

תשס"ג — 2002/2003

63. ספרות העדות על השואה כמקור היסטורי ושלוש תגובות חסידיות בארצות השואה, ירושלים: מוסד ביאליק, תשס"ג, 240 עמודים.
הדפסה חדשה "עם תוספות רבות וחשובות ובעריכה חדשה" של מס' 27, 28, 31, 33, 36, 42, 44.

64. "הסוד ופשרו: (א) מי הצדיק הראשון בחסידות?" הארץ, 25 ביולי 2003, ה, עמ' 4; " (ב) האומנם השכינה באמת דיברה מגרונו של המגיד ממזריץ' בשבועות שנת תקל"ז", שם, 1 באוגוסט 2003, ה, עמ' 4; " (ג) מושיעי ישראל בגלות, ולא דווקא מן הגלות", שם, 4 באוגוסט 2003, ה, עמ' 3.

ביקורת על ספרה של מור אלטשולר, הסוד המשיחי של החסידות. ראו גם תגובתו: "יפה השתיקה", שם, 5 בספטמבר 2003, ה, עמ' 2.

תשס"ד — 2003/2004

65. "ר' נתן מנמירוב באספקלריית ספרו 'ליקוטי הלכות'", ציון סט (תשס"ד), עמ' 203–240.

66. "ייחוד השואה", הארץ, ספרים, 4 בפברואר 2004, עמ' 2. מכתב למערכת.

67. "לפעמים לב האיש הישראלי בוער מאד מאד... אבל הוא יותר מדאי", הארץ, 23 באפריל 2004, ה, עמ' 4.

ביקורת על ספרו של צבי מרק, מיסטיקה ושיגעון ביצירת ר' נחמן מברסלב. תגובת מרק: שם, 4 ביוני 2004.

תשס"ה — 2004/2005

68. "בדור הזה, רבים הם עמי הארץ הקונים שם רכי לעצמם", הארץ, 29 באפריל 2005, ה, עמ' 6.